

Bài 5

XÃ HỘI NGUYÊN THỦY

Học xong bài này, em sẽ:

- Mô tả được sơ lược các giai đoạn tiến triển của xã hội nguyên thủy.
- Trình bày được những nét chính về đời sống vật chất, tinh thần và tổ chức xã hội của người nguyên thủy.
- Nhận biết được vai trò của lao động đối với quá trình phát triển của người nguyên thủy cũng như xã hội loài người.
- Nêu được đôi nét về đời sống của người nguyên thủy trên đất nước Việt Nam.

Có một bức tranh được cho là của người nguyên thủy vẽ cảnh đi săn trên vách hang Lôt Ca-ba-lôt (Tây Ban Nha), với niên đại khoảng 10 000 năm trước. Một số người cho rằng người nguyên thủy sống như những bầy động vật hoang dã, lang thang trong các khu rừng rậm, không có tổ chức, ăn sống nuốt tươi, ... Liệu trong thực tế có đúng như vậy không?

▲ Hình 1. Bức tranh của người nguyên thủy vẽ cảnh đi săn

1. Các giai đoạn phát triển của xã hội nguyên thủy

Xã hội nguyên thủy kéo dài hàng triệu năm, trải qua hai giai đoạn: bầy người nguyên thủy và công xã thị tộc.

	Bầy người nguyên thủy	Công xã thị tộc
Dạng người	Người tối cổ	Người tinh khôn Hình thành ba chủng tộc lớn: da vàng, da trắng và da đen.
Đời sống kinh tế	Biết ghè đẽo đá làm công cụ, tạo ra lửa; sống trong hang, động, dựa vào săn bắt và hái lượm.	Biết mài đá để tạo ra công cụ sắc bén hơn, biết chế tạo cung tên, làm đồ gốm, dệt vải và trồng trọt, chăn nuôi; biết dựng lều bằng cành cây hoặc xương thú để ở.
Tổ chức xã hội	Sống thành bầy khoảng vài chục người, có người đứng đầu, có sự phân công lao động và cùng chăm sóc con cái.	Sống quần tụ trong các thị tộc gồm 2, 3 thế hệ, có cùng dòng máu, làm chung, hưởng chung. Nhiều thị tộc họ hàng, sống cạnh nhau tạo thành bộ lạc.
Đời sống tinh thần	Làm đồ trang sức như vòng đeo tay bằng vỏ ốc hay răng thú xuyên lỗ, vẽ tranh trên vách đá...	Làm đồ trang sức như vòng cổ, vòng tay, hoa tai bằng đá, làm tượng bằng đá hoặc đất nung, vẽ tranh trên vách đá, ... Đã có tục chôn người chết và đời sống tâm linh.

▲ Bảng hệ thống các giai đoạn phát triển của xã hội nguyên thủy trên thế giới

◀ Hình 2. Hình ảnh thực nghiệm cách chế tạo công cụ đá của người nguyên thủy

Trong quá trình lao động, tìm kiếm thức ăn, đôi bàn tay của người nguyên thủy dần trở nên khéo léo hơn, cơ thể cũng dần biến đổi để trở thành Người hiện đại. Nhờ có lao động, con người đã từng bước tự cải biến, hoàn thiện mình và làm cho đời sống ngày càng phong phú hơn.

- ❓ 1. Xã hội nguyên thủy đã trải qua những giai đoạn phát triển nào?
- 2. Dựa vào bảng trên, hãy cho biết đời sống vật chất, tinh thần và tổ chức xã hội của Người tối cổ và Người tinh khôn.

2. Đời sống vật chất và tinh thần của người nguyên thủy trên đất nước Việt Nam

Ở Việt Nam, người nguyên thủy cũng đã từng bước tìm cách cải tiến công cụ. Từ chỗ chỉ biết ghè đẽo, họ đã biết mài đá, tạo ra nhiều loại công cụ khác nhau như rìu, bôn, chày, cuốc đá. Tre, gỗ, xương, sừng cũng được sử dụng để làm mũi tên, mũi lao. Đồ gốm đã dần phổ biến với nhiều kiểu dáng khác nhau, hoa văn trang trí phong phú.

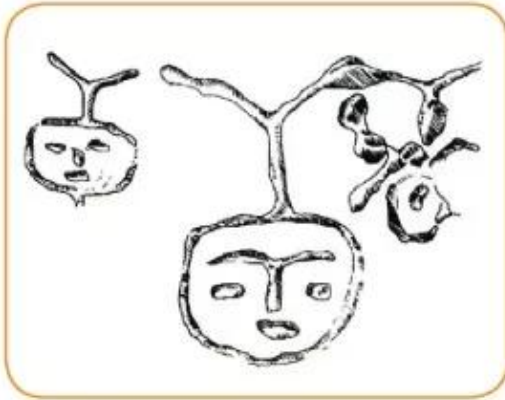
▲ Hình 3. Rìu mài lưỡi Bắc Sơn

Trong các hang động thuộc văn hoá Hoà Bình, các nhà khảo cổ đã tìm thấy nhiều xương của một số loại gia súc và dấu vết của các loại cây ăn quả, rau đậu. Điều đó chứng tỏ cư dân Hoà Bình đã bước đầu biết làm nông nghiệp.

Họ sống chủ yếu trong các hang động, mái đá hoặc các túp lều lợp bằng cỏ khô hay lá cây. Nguồn thức ăn của họ ngày càng phong phú, bao gồm cả những sản phẩm săn bắn, hái lượm và tự trồng trọt, chăn nuôi.

▲ Hình 4. Lược đồ di chỉ thời đồ đá và đồng ở Việt Nam

▲ Hình 5. Hình mặt người khắc trên vách hang Đổng Nội (Hoà Bình)

Trong các di chỉ, người ta đã tìm thấy nhiều viên đất nung có dùi lỗ và xâu thành chuỗi, nhiều vỏ ốc biển được mài thủng, có thể xâu dây làm đồ trang sức, những bộ đàn đá, vòng tay,... Hoa văn trên đồ gốm cũng dần mang tính chất nghệ thuật, trang trí.

Trong nhiều hang động, người ta đã phát hiện các mộ táng, có chôn theo cả công cụ và đồ trang sức.

Em có biết?

Gốm Quỳnh Văn

Văn hoá Quỳnh Văn tập trung chủ yếu ở vùng ven biển Quỳnh Lưu (Nghệ An). Người Quỳnh Văn có nghề làm gốm rất phát triển với hoa văn chải và nan rá rất đặc trưng.

▲ Hình 6. Gốm Quỳnh Văn

- ?
1. Quan sát hình 3 (tr. 21) và so sánh với công cụ bằng đá ở Núi Đọ (hình 4, tr.19), em nhận thấy kĩ thuật chế tác công cụ giai đoạn Bắc Sơn có điểm gì tiến bộ hơn?
 2. Khai thác kênh hình và thông tin ở mục 2, hãy cho biết những nét chính về đời sống vật chất, tinh thần của người nguyên thủy trên đất nước Việt Nam.

Luyện tập và Vận dụng

1. Theo em, lao động có vai trò như thế nào trong việc làm thay đổi con người và cuộc sống của người nguyên thủy?
2. Đời sống vật chất, tinh thần và tổ chức xã hội của Người tinh khôn có những điểm nào tiến bộ hơn so với Người tối cổ?

3. Tìm trên lược đồ hình 4 (tr.22) kết hợp với tra cứu thông tin từ sách, báo và internet, hãy cho biết các di tích thời đồ đá được phân bố ở những tỉnh nào ngày nay và sự phân bố đó nói lên điều gì.